9. Kelly D. P., Natale M. J. Neurodevelopmental and executive function and dysfunction. *Nelson Textbook of Pediatrics* / ed. by Kliegman R. M., St. Geme J. W., Blum N. J., Shah S. S., Tasker R. C., Wilson K. M. 21st ed. Philadelphia, PA : Elsevier, 2020. Chap. 48.

10. Sears E. D., Chung K. C. Validity and Responsiveness of the Jebsen-Taylor Hand Function Test. *Journal of Hand Surgery*. 2010. Vol. 35A, № 1. C. 30-37.

References

1. Boiko H.L., Mishchuk D.M. Vplyv praktychnykh zaniat' z fizychnoho vykhovannia na fizychnyi stan studentiv ta systema yoho otsinky. Sportyvnyi visnyk Prydniprov'ia. 2016. No. 3. S. 5-8.

2. Havrys A., Harasimiuk A. Vykorystannia heiminhu dlia pidvyshchennia efektyvnosti navchannia v zakladakh vyshchoi osvity. Zakhyst informatsii v informatsiino-komunikatsiinykh systemakh : zbirnyk tez dopovidei I Vseukrainskoi naukovo-praktychnoi konferentsii molodykh uchenykh, studentiv i kursantiv. Lviv : LDU BZhD, 2019. S. 173-175.

3. Derzhavni testy i normatyvy otsinky fizychnoi pidhotovlenosti naselennia Ukrainy / za red. M. D. Zubaliia. 2-e vyd., pererob. i dopov. K. : 1997. 36 s.

4. Kashuba V., Asauliuk I., Diachenko A. Rozvytok fizkulturno-ozdorovchykh tekhnolohii z urachuvanniam osoblyvostei drobnoi motoryky ruk studentiv zakladiv osvity. Fizychna kultura, sport ta zdorov'ia natsii. 2019. No. 8. S. 55-61.

5. Mytsenko Ye.V. Otsinka roboty sektsiinoho viddilennia z fitnessu u zakladakh vyshchoi osvity. Naukovyi chasopys Natsional'noho pedahohichnoho universytetu imeni M. P. Drahomanova. Seriia No. 15: Naukovi-pedahohichni problemy fizychnoi kultury (fizychna kultura i sport) : zb. nauk. prats' / za red. O. V. Tymoshenka. K. : Vyd-vo NPU im. M. P. Drahomanova, 2020. Vyp. 3 (123). S. 379-382.

6. Selivanova K.H. Otsinka stupenia rukhovykh porushen' kystei ruk pid chas provedennia zakhodiv fizychnoi reabilitatsii. Polihrafichni, multimediini ta web-tekhnolohii : tezy dopovidei VIII Mizhnar. nauk.-tekhn. konf. (16–20 travnia 2023, m. Kharkiv) / redkol.: I. B. Chebotar'ova, O. V. Vovk, Zh. V. Deineko. Kharkiv : Drukarnia Madrid, 2023. T. 1. S. 114-115.

7. Shopler E., Lansing M.L., Reichler R.J., Marcus L.M. Psychoeducational Profile. Indyvidual'ne psykhoosvitnie otsiniuvannia ditei z rozladamy spektra avtyzmu za metodykoiu TEACCH: Kerivnytstvo dlia spetsialista. 3-te vyd. Kyiv, 2018. 67 s.

8. Huber F. A Logical Introduction to Probability and Induction. New York : Oxford University Press, 2018. 80 p.

9. Kelly D.P., Natale M.J. Neurodevelopmental and Executive Function and Dysfunction. Nelson Textbook of Pediatrics / ed. by Kliegman R. M., St. Geme J. W., Blum N. J., Shah S. S., Tasker R. C., Wilson K. M. 21st ed. Philadelphia, PA : Elsevier, 2020. Chap. 48.

10. Sears E.D., Chung K.C. Validity and Responsiveness of the Jebsen-Taylor Hand Function Test. Journal of Hand Surgery. 2010. Vol. 35A, No. 1. S. 30-37.

DOI: https://doi.org/10.31392/UDU-nc.series15.2025.03к(188).49

Мішин С.В.
ORCID iD: https://orcid.org/0000-0003-4715-9468
кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри фізичного виховання
і рекреаційно-оздоровчої роботи,
Центральноукраїнський державний університет
імені Володимира Винниченка,
м. Кропивницький
Бур'яноватий О.М.
ORCID iD: https://orcid.org/0000-0002-9566-4250
кандидат наук з фізичного виховання і спорту (доктор філософії), доцент, старший викладач кафедри
фізичного виховання
і рекреаційно-оздоровчої роботи,
Центральноукраїнський державний університет
імені Володимира Винниченка,
м. Кропивницький
Собко Н.Г.
ORCID iD: https://orcid.org/0000-0002-5354-926
кандидат наук з фізичного виховання та спорту,
доцент кафедри теорії та методики олімпійського
і професійного спорту,
Центральноукраїнський державний університет
імені Володимира Винниченка,
м. Кропивницький

ПЕДАГОГІЧНА МАЙСТЕРНІСТЬ СПІЛКУВАННЯ ТРЕНЕРА ЯК СПОРТИВНОГО МЕНЕДЖЕРА КОМАНДИ В ІГРОВИХ ВИДАХ СПОРТУ

У статті розглянуто педагогічну майстерність у спілкуванні тренера як спортивного менеджера з гравцями команди. Здійснено аналіз спеціалізованої літератури з обраної проблеми та обґрунтовано актуальність теми. Встановлено роль тренера як управлінця спортивною командою впродовж навчально-тренувального процесу. ***Метою***

дослідження *є визначення та обґрунтування функціональних критеріїв педагогічної майстерності тренера як спортивного менеджера команди у підготовці спортсменів у ігрових видах спорту. Використано* ***методи****: теоретичного аналізу літературних джерел; метод класифікації та метод узагальнення. Розглянуто диференціацію конкретних видів діяльності. Наведено основні функції спортивного менеджера у спорті. Описано та наведені управлінські практичні уміння та навички тренера-керівника. Визначено та обґрунтовано функціональні критерії педагогічної майстерності тренера як спортивного менеджера команди в ігрових видах спорту.* ***Висновок.*** *Підготовка майбутніх тренерів з ігрових видів спорту з управління спортивною командою в процесі підготовки до змагань є необхідним впровадженням у освітній процес майбутніх фахівців педагогічної практики засвоєння спортивного менеджменту для формування та розвитку професійної діяльності команд у зовнішніх зв'язках з відповідними спортивними організаціями.*

Ключові слова: *педагогічна майстерність, спортивний менеджмент, спортивний менеджер, спортивні ігри, тренери.*

Mishyn Sergii, Buryanovatiy Oleksander, Sobko Natalia. Pedagogical skill of communication of a coach as a team sports manager in playing sports. *The article examines the pedagogical skills of a coach as a sports manager in communicating with team players. An analysis of specialized literature on the selected problem was carried out. The relevance of this topic is substantiated. The role of the coach as a sports team manager during the educational and training process has been established.* ***The purpose of the study*** *is to define and justify the functional criteria of the pedagogical mastery of the coach as a sports manager of the team in the training of athletes in game sports.* ***Methodology.*** *The methods used are: theoretical analysis of literary sources; classification method and generalization method. The differentiation of specific types of activity is considered. The main functions of a sports manager in sports are given. The managerial practical skills and skills of the coach-manager are described and given. The functional criteria of the pedagogical mastery of a coach as a sports manager of a team in game sports are defined and substantiated: they know the theoretical and practical foundations of a specific sport; are able to use the latest means, forms and methods of learning; constantly organize educational work in a team; systematically monitors the activities of athletes, the functional state of the body and dosage of the load; applies the principle of individual approach to preparation for specific exercises, role in the team; systematically analyzes one's own activity, takes into account mistakes for further restructuring of professional activity in the direction of improving the educational and training process and organizational and managerial work in a team.* ***Conclusion.*** *Therefore, the training of future game sports coaches in the management of a sports team in the process of preparing for competitions is a necessary introduction into the educational process of future specialists in the teaching practice of sports management for the formation and development of the professional activity of teams in external relations with the relevant sports organizations.*

Key words: *pedagogical skill, sports management, sports manager, sports games, coaches.*

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку теорії та практики становлення молодого фахівця особливо актуальними є проблема педагогічної майстерності тренера-викладача у педагогічній діяльності. Підготовкою тренерів різного рівня в Україні займаються, спортивно-педагогічні академії, інститути та університети. Проблемою їх підготовки займались на теоретико-методологічному рівні, а саме формування засад професійної підготовки майбутніх фахівців фізичного виховання та спорту у працях Л.Сущенко (2003), І. Красова, А.Дейнеко, М.Марченко (2018), В. Магеррамова, С.Ткачов (2017). Підготовка сучасного тренера має значну потребу для удосконалення професійної діяльності, і в цьому постає проблема формування педагогічної майстерності тренера, що потребує свого вирішення у подальшій кар'єрі як спортивного менеджера і керівника команди ігрових видах спорту.

Педагогічна майстерність у спілкуванні тренера з гравцями команди – це вміння творчо визначати поставленні завдання і створити організовано-комунікативний підхід на тренувальних заняттях юних спортсменів відповідно до навчально-тренувальної програми у конкретному виді спорту. Однак, багато дослідників говорять, що тренери часто недостатньо демонструють виховні та комунікативні можливості всієї програми або окремих занять. Тренери прагнуть дати юним спортсменам якомога більше техніко-тактичних знань, умінь і недостатньо організовують роботу з метою їхнього виховання та спілкування в команді. Ефективність діяльності тренера значною мірою залежить від його особистісного світогляду, здібностей, характеру та манери спілкування (Т.В. Петровська, 2004). Взаємодії гравців у команді багато в чому визначаються успішною організацією колективу на чолі тренера та його помічників у змагальній діяльності, яка характеризується згуртованістю команди, що залежить насамперед від віку спортсменів, етапів спортивної підготовки, рівня розвитку команди як соціальної одиниці. Спортивна команда в баскетболі, волейболі, футболі та гандболі – це колектив, в якому узгодженість ігрових дій у процесі змагання багато в чому обумовлюється рівнем соціально-комунікативної взаємодій спортсменів один з одним та тренером. Одним із факторів ефективної діяльності та педагогічної майстерності у спілкуванні тренера з ігрових видів спорту є управління спортивною командою впродовж навчально-тренувального процесу, участь у змаганнях різного рівня та окремої гри. Щоб сформувати та укомплектувати склад команди, провести селекційну роботу до бажаного стану, якісно структуризувати інформацію та керувати процесом відбору, необхідно формувати у тренерів організаторські здібності, розвивати соціально-комунікативні уміння і навички, проводити теоретичну та практичну підготовку тренера як спортивного менеджера у професійній діяльності, що забезпечить функціонування команди в спортивних організаціях для участі у змаганнях різного рівня [1].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Провідні науковці-дослідники В.М. Платонов (1997; 2015), М.Г. Озолін (2003), В.В. Мулик (2017), О.І. Камаєв (2017), І.І. Приходько (2013) відзначають провідну роль організаційного та управлінського впливу тренерів на оптимальне функціонування системи спортивної підготовки [5]. Багато сучасних дослідників О. Жданова, Л. Чеховська (2017), С. Кіприч, А. Проскурнін (2024), Н. Волянюк (2006), І.А. Зязюн, Н.Г. Базилевич, Т.Г. Дмитренко (2016), Т.В. Петровська, Г.В. Жукова (2024), М.В. Василенко (2018), А.В. Сватьєв (2012), О.С. Надтока (2018)

у своїх працях про педагогічну майстерність, підготовку тренерів-викладачів, фітнес тренерів, тренерів до виховної роботи у дитячо-юнацьких спортивних школах визначають, що професійно-педагогічна підготовка майбутніх тренерів має бути не тільки оволодіння потрібними професійними знаннями, а й оволодіти основою повного складу майбутньої діяльності з управління тренувальною, змагальною діяльністю і безпосереднім розвитком особистості спортсменів в фізкультурно-спортивній роботі.

На думку С. Криштанович фізкультурно-спортивну роботу проводять різні фізкультурні та спортивні організації, в яких працюють такі фахівці: тренери, викладачі, учителі фізичної культури, інструктори-методисти та інші категорії працівників, а також робітники і технічний персонал. Продукт їхньої трудової діяльності – це фізкультурно-спортивні послуги, тобто організовані форми занять фізичними вправами та спортом, програми спортивних тренувань та фізкультурно-оздоровчих занять, спортивні видовища тощо. Отже, організація – ключове поняття спортивного менеджменту. Адже організація – це група людей, діяльність яких свідомо координується для досягнення загальної мети або спільних цілей, зокрема, групою людей потрібно керувати, а управління в спортивних організаціях здійснюють професійні керівники, яких за кордоном називають спортивними менеджерами [3; 4].

Мета статті – визначити та обґрунтувати функціональні критерії педагогічної майстерності тренера як спортивного менеджера команди у підготовці спортсменів у ігрових видах спорту.

Завдання дослідження:

1. Узагальнити теоретичні відомості про педагогічну майстерність тренера як спортивного менеджера.
2. Визначити функціональні критерії педагогічної майстерності тренера як спортивного менеджера команди.

Методи дослідження: теоретичний аналіз літературних джерел; метод класифікації; метод узагальнення.

Виклад основного матеріалу. У фізичній культурі та спорті існує диференціація конкретних видів діяльності: тренери – викладачі з обраного виду спорту; інструктори з рекреаційно-оздоровчої роботи та фітнесу; викладачі фізичного виховання у ЗВО; учителі фізичної культури в навчальних закладах середньої освіти (М.М. Линець, О.А. Чичкан, Х.Р. Хіменес, 2017; І.В. Колеснік, 2020).

Спорт як об'єкт соціального управління необхідно розглядати як певну кількість фізкультурно-спортивних організацій – спортивних шкіл, спортивних клубів, спортивних команд з ігрових видів спорту (футболу, волейбол, баскетбол, гандбол), стадіонів, спортивних федерацій. Слід також зазначити, що науковці виділяють кілька функціональних різновидів спортивного менеджменту: стратегічний менеджмент, фінансовий менеджмент, персонал-менеджмент, проектний менеджмент, інноваційний менеджмент, маркетинговий підхід у спортивному менеджменті та спортивний менеджер (керівник) ін.

Основні функції спортивного менеджера у спорті: працює в органах управління олімпійським рухом на різних рівнях; займається управлінням спортивними заходами: чемпіонат міста, області, країни, Чемпіонати світу та Європи; керує власним спортивним бізнес-проектом, комерційним турніром, спортивним фестивалем, масовим змаганням; займається організацією команди, підбором персоналу та гравців, розробкою квиткових програм та різних стратегій для організації, роботою з уболівальниками та зі стейкхолдерами у зовнішньому середовищі (В. Білогур, 2018, 2021).

Спортивний тренер – це педагог, який не тільки займається навчанням техніки рухів і розвитком фізичних якостей, але й формує особистість майбутнього громадянина України, а основу цієї діяльності складають педагогічні умінні та навички, проявляється педагогічна майстерність у спілкуванні під час тренування. Всі здібності (перцептивні, проектувальні та конструктивні, організаційні, дидактичні, експресивні, комунікативні) вимагають як теоретичної підготовки так і практичних навичок. Кожна з них конкретна й оцінюється тільки у професійній діяльності [2].

Структура управління містить дві системи: керуючої (тренер) та керованої (спортсмен). Управлінська компетентість тренера це наслідок спеціальної професійної освіти. Компетентісний підхід, важливий при формуванні освітнього стандарту випускників ЗВО (Л.В. Безкоровайна, 2006). Управлінські вміння та навички включають в себе всі ті аспекти, які розглядають сучасні управлінські технології – спортивний менеджмент та маркетинг [3; 4].

Управлінська діяльність – один з найважливіших факторів функціонування та розвитку спорту. Історично в нашій країні так склалося, що управлінням у спорті займалися тренери, інструктори, методисти. Вони часто поєднували навчально-виховну роботу тренера з процесами управління клубом, спортивним товариством, спортивною федерацією, хоча їх посадові інструкції не передбачали виконання ними таких обов'язків (А.А. Мазаракі, 2022).

Управлінські практичні уміння та навички тренера-керівника включають в себе: уміння організувати роботу групи (команд) або окремих спортсменів; уміння планувати і розподіляти роботу в різних циклах і фазах підготовки; уміння контролювати підготовленість спортсменів; уміння аналізувати та інтерпретувати отриману інформацію; уміння аналізувати та приймати на його основі адекватні та ефективні управлінські рішення. Якість управлінських рішень у процесі спортивного тренування залежить від багатьох чинників, особливо таких: рівня компетентності та професіоналізму тренера; наявності інформації (повна інформація, неповна інформація, відсутність інформації); наявність часу на розробку та прийняття рішення (дефіцит часу збільшує вірогідність помилки у прийнятті рішення); емоційний стан (у збудженому емоційному стані збільшується ступінь ризику в прийнятті невірного рішення) ; інтуїція тренера (прийняття вірного рішення на основі несвідомої інформації та досвіду) [2].

В ігрових видах спорту такі як баскетбол, волейбол, футбол, гандбол, результат базується на узгоджених діях усієї команди, тренувальний процес здійснюється тренерами, тому високий рівень знань щодо управління спортивною командою, організаторські, управлінські вміння та навички тренерів – один із основних чинників, який підвищує рівень ефективності і результативності команди у змаганнях різного рівня, забезпечує формування у кожного гравця змагального досвіду та досягнення спортивної майстерності протягом багаторічних етапів підготовки, забезпечує необхідний взаємозв'язок з програмами спортивної організації до якої відноситься та чи інша команда, виконання нормативних та законодавчих правил до здійснення тренувальної та змагальної діяльності. Отже, з вище сказаного нами було визначено та обґрунтовано

функціональні критерії педагогічної майстерності тренера як спортивного менеджера команди в ігрових видах спорту: знають теоретичні і практичні основи конкретного виду спорту; вміють використовувати новітні засобами, формами і методами навчання; постійно організовують виховну роботу у команді; системно здійснює контроль за діяльністю спортсменів, функціонального стану організм й дозування навантаження; застосовує принцип індивідуального підходу підготовки до конкретних вправ, амплуа в команді; систематично здійснює аналіз власної діяльності, враховує помилок для подальшої перебудови професійної діяльності в напрямку удосконалювання навчально-тренувального процесу та організаторсько-управлінської роботи в команді.

Висновок. Отже, підготовка майбутніх тренерів з ігрових видів спорту з управління спортивною командою в процесі підготовки до змагань зумовило останніми змінами в системі спортивної підготовки на різних рівнях організації чемпіонатів країни на міжнародній арені, а також впровадженням у освітній процес майбутніх фахівців педагогічної практики засвоєння спортивного менеджменту для формування та розвитку професійної діяльності команд у зовнішніх зв'язках з відповідними спортивними організаціями.

Перспективу подальших досліджень вбачаємо у розробці методичних рекомендацій щодо професійного самовдосконалення тренерів як спортивних менеджерів команд.

Література

1. Безкоровайна Л.В. Оцінка якостей, необхідних для майбутньої професійної управлінської діяльності майбутніх фахівців фізичного виховання та спорту. Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту. Харків: ХДАДМ, 2006. № 10. С. 87-90.
2. Костюкевич В.М. Теорія і методика тренування спортсменів високої кваліфікації: Навчальний посібник. Вінниця: «Планер», 2007. 273с.
3. Криштанович С. Спортивний менеджмент: навч. посіб. Львів: ЛДУФК ім. Івана Боберського, 2020. 208 с.
4. Основи менеджменту та маркетингу сфери фізичної культури і спорту / укладачі: С.А. Король, Н.О. Долгова. Суми : Сумський державний університет, 2024. 122 с.
5. Приходько І.І. Організація і менеджмент фізичної культури. Навчальний посібник для студентів напряму підготовки «Фізичне виховання» . Харків. «Цифрова друкарня №1», 2013. 178 с.

References

1. Bezkorovajna L.V. (2006) Ocinka jakostej, neobkhidnykh dlja majbutnjoji profesijnoji upravlinsjkoji dijaljnosti majbutnikh fakhivciv fizychnogho vykhovannjata sportu. [Assessment of the qualities necessary for the future professional managerial activity of future specialists in physical education of sports.]. Pedaghoghika, psykhologhija ta medyko-biologhichni problemy fizychnogho vykhovannja i sportu. Kharkiv: KhDADM,. no 10. p.p. 87-90.
2. Kostiukevych V.M. (2007) Teoriia i metodyka trenuvannia sportsmeniv vysokoi kvalifikatsii: Navchalnyi posibnyk. [Theory and methods of training highly qualified athletes]. Vinnytsia: «Planer». (in Ukrainian).
3. Kryshtanovych S. (2020) Sportyvnyj menedzhment: navch. posib. [Sports management] Ljviv: LDUFK im. Ivana Bobersjkogho. (in Ukrainian).
4. . Korol S.A., Dolhova N.O. (2024) Osnovy menedzhmentu ta marketynhu sfery fizychnoi kultury i sportu. [Basics of management and marketing in the field of physical culture and sports]. Sumy : Sumskyi derzhavnyi universytet. (in Ukrainian).
5. Prykhodjko I.I. (2013) Orghanizacija i menedzhment fizychnoji kuljtury. Navchaljnyj posibnyk dlja studentiv naprjamu pidghotovky «Fizychne vykhovannja» [Organization and management of physical culture] . Kharkiv. «Cyfrova drukarnja no1». (in Ukrainian).

DOI: https://doi.org/10.31392/UDU-nc.series15.2025.03к(188).50

Мордвінова Д. М.
ORCID iD: https://orcid.org/0000-0001-9789-9611?lang=ru
аспірант кафедри теорії та методики фізичного виховання
факультету фізичного виховання, спорту та здоров'я
Український державний університет імені Михайла Драгоманова, м. Київ

РОЗРОБКА МЕТОДИКИ ЗАНЯТЬ З ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ У ПРИРОДНОМУ СЕРЕДОВИЩІ ДЛЯ УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ

У статті висвітлено особливості розробки методики занять з фізичного виховання у природному середовищі для учнівської молоді з метою формування здоров'язбережувальної компетентності школярів. Обґрунтовано необхідність інтеграції природних факторів у процес фізичного виховання з метою підвищення мотивації учнів до рухової активності, зміцнення їхнього здоров'я та формування здоров'язбережувальної компетентності. Представлено методику занять з фізичного виховання, що враховує вікові та індивідуальні особливості учнів, специфіку природного середовища та сезонні зміни. Особливий акцент зроблено на розвиток мотиваційної складової через використання елементів гейміфікації, рейтингової системи досягнень та змагальних елементів. Проведене дослідження підтверджує ефективність запропонованої методики, що виявляється у підвищенні рівня фізичної підготовленості, покращенні психоемоційного стану та формуванні здоров'язбережувальної компетентності учнів.

Ключові слова: *фізичне виховання, природне середовище, школярі, здоров'язбережувальна компетентність, рухова активність.*